

Na 58 instellingen komt Ellen eindelijk tot rust in de Thuiskomst

Auteur: **Elsbeth Stoker**

Vandaag heeft Ellen (52) acht euro verdiend. 'En ik heb helemaal niks gedaan op de zorgboerderij', zegt ze enthousiast. 'Ja, ik heb een kat vastgehouden, die Tosti heet. Heel lief.'

Ellen is een lange verschijning, met een grijs knotje op het hoofd en vrolijke blauwe ogen. Ze is zojuist teruggekomen van haar dagbesteding. En nu puft ze uit in de binnentuin van de Thuiskomst, een voormalig klooster in Amsterdam Nieuw-West.

Op haar handpalm staat met grote hanepoten geschreven: 'Zwijntjes.' Dat had ze er vanochtend opgeschreven om zichzelf eraan te herinneren dat ze de dieren wilde zien. Toch is ze het vergeten. 'Mijn geheugen doet het niet meer zo goed.' Geen zwijntjes dus. 'Wel kippen die paardenstront aten.'

Een dagje naar de zorgboerderij om 'helemaal niks te doen'. Het klinkt misschien niet zo spannend, maar voor Ellen is het een grote stap. 'In de vorige kliniek waar ik tien jaar of misschien wel langer woonde, lag ik overdag urenlang op bed. Suf van de medicatie.' Het enige uitje dat ze destijds soms had, was naar de Albert Heijn. Om een blikje drinken te kopen. 'Verder durfde ik niet te gaan.' En nu is ze voor de tweede keer in nog geen maand tijd bijna een hele dag op pad geweest.

Sinds vier weken woont Ellen bij de Thuiskomst. Het is haar 59ste plek in een instelling in zo'n dertig jaar. En – als het goed is – wordt het ook haar laatste plek. 'Hier mag ze altijd blijven wonen, is het idee, wat er ook gebeurt', zegt psychiater Mariken de Koning van ggz-instelling Arkin. En dat is bijzonder, want voor patiënten met complexe psychische aandoeningen, die geen uitzicht hebben op herstel, zijn er nauwelijks goede, permanente woonplekken te vinden. 'Voor zover we weten, is dit de enige plek in Nederland', aldus De Koning.

Samen met maatschappelijk zorgorganisatie HVO-Querido begon Arkin in april de pilot de Thuiskomst, om mensen die voorheen van kliniek naar kliniek gingen en die nooit in staat zullen zijn om op zichzelf te wonen, toch een 'thuis' te geven. 'We hebben tien plekken, en die zijn inmiddels vergeven', zegt De Koning. 'Maar we krijgen telefoontjes, ook uit andere regio's, met de vraag of er toch nog iemand bij kan.'

Heersend ideaal

Sinds enkele decennia is het heersende ideaal in de ggz dat ook mensen met ernstige psychiatrische problemen de kans moeten krijgen mee te doen in de maatschappij. Werd deze groep voorheen weggestopt in afgelegen klinieken in bossen en duinen, nu wordt gestimuleerd dat deze groep zo veel mogelijk zelfstandig woont, of onder begeleiding. Een eigen huis, werk als het kan en zorg op maat dankzij ambulante zorgverleners, dat is het idee. 'En voor veel patiënten is dat ook een prima keuze', zegt De Koning.

Het resulteerde afgelopen tien jaar onder meer in een snelle afbouw van het aantal bedden in ggz-instellingen. 'De klinieken zijn echt bedoeld voor de urgente situaties. Het idee is dat patiënten, zodra ze weer zijn opgeknapt, doorstromen', zegt De Koning. 'Dat is ook nodig, want er zijn wachtlijsten en je wilt dat bedden beschikbaar zijn voor mensen die acute zorg nodig hebben.'

Alleen: wat doe je dan met mensen zoals Ellen? Zij behoort tot een groep patiënten die tussen wal en schip valt. Het gaat om mensen die min of meer stabiel zijn, maar nooit (meer) zelfredzaam genoeg zullen worden om buiten een kliniek te functioneren. Hoe groot deze groep precies is, is onbekend. Het gaat meestal om patiënten die kampen met een combinatie van complexe problemen, zoals schizofrenie en verslaving.

‘Voor hen en hun familie kan het heel frustrerend zijn’, zegt De Koning. ‘Tot nu toe verbleven deze patiënten soms jarenlang in een kliniek. Maar tegelijkertijd werd er telkens benadrukt dat het om een tijdelijk verblijf ging en dat een kliniek niet bedoeld is om in te ‘wonen’. Dat geeft onrust, want dan ga je denken: hoelang mag ik hier dan blijven? Ze hebben nooit het gevoel ergens thuis te zijn. Bovendien zien ze andere patiënten wel vertrekken, en worden zij ermee geconfronteerd dat zij dit perspectief niet hebben.’

De bedoeling is om de patiënten in de Thuiskomst wel rust en zekerheid te bieden, zodat hun kamers echt hun kamers worden.

Madonna

‘Mijn vorige kamer, toen ik nog in de kliniek woonde, leek een beetje op een isoleercel’, zegt Ellen, een waar de gordijnen bovendien bijna altijd dicht waren. Nu heeft ze een lichte kamer met een eigen badkamer en keukenblok. Ze is er blij mee. Al vergeet ze soms wel welke deur ze moet hebben. Daarom heeft het personeel er een grote foto van haar opgeplakt.

Op het bed ligt een grote knuffel van een olifant. ‘Van mijn zus gekregen.’ Op de grond staat nog een portret van Madonna. Die moet nog opgehangen worden. En binnenkort gaat ze met haar zus op pad om wat extra meubels te kopen. Ook staan er foto’s van toen Ellen nog een tiener was, een levenslustige vwo’er met een grote bos krullen.

‘Wat was je een mooi meisje’, zegt Patricia Augustin, die bij Ellen in de kamer staat. Augustin is verzorgende van HVO-Querido, en bijna dagelijks te vinden in de Thuiskomst. Afgelopen maanden heeft ze vooral geïnvesteerd in het winnen van het vertrouwen van de bewoners. Zo maakt ze met Ellen geregeld een wandelingetje om naar de eendjes te kijken. ‘En naar de brug te kijken’, zegt Ellen.

Rond haar 20ste kreeg Ellen psychische problemen. In de jaren erna ging ze van de ene kliniek naar de andere, soms woonde ze korte tijd op zichzelf, was ze dakloos of ‘gewoon even kwijt’. Maar altijd belandde ze als gevolg van haar psychoses, schizofrenie en ‘veel andere narigheid in het leven’ weer in een instelling.

Hoe ze het vindt om nu een vaste plek te hebben? ‘Het is wel leuk, maar ik moet nog even wennen’, zegt ze, terwijl ze ongedurig wordt. Ellen vindt het wel mooi geweest met het bezoek in haar kamer. ‘Mag ik nu weer naar de woonkamer gaan?’, vraagt ze aan Augustin.

Voordeur op slot

Terwijl de meeste bewoners in de binnentuin zitten of naar muziek luisteren in de woonkamer, zit psychiater De Koning in een kantoortje. Eerder die ochtend heeft ze praatjes gemaakt met alle bewoners, om te horen hoe het met ze gaat. De meesten kent ze al jaren, omdat ze in een van de Arkin-klinieken hebben gewoond waar De Koning ook werkt.

Voor de psychiater ligt een stapel papieren. Het is tijd voor het wekelijkse patiëntenoverleg met verpleegkundige Esther Mahto-Van der Hek en verzorgende Augustin. ‘Met vrijwel iedereen gaat het goed. Maar over één patiënt maak ik me zorgen’, zegt Mahto-Van der Hek. De verpleegkundige

werkte jarenlang in klinieken van Arkin, maar sinds april is ze vier dagen per week te vinden in de Thuiskomst. 'Bij reguliere beschermdwonenprojecten komen verpleegkundigen ook langs. Maar vaak niet meer dan een dagdeel per week en op afspraak. Hier is een groot deel van de tijd medisch personeel aanwezig', zegt De Koning, die er zelf altijd op dinsdag is. Elke donderdag komt er bovendien een psycholoog.

De patiënt over wie Mahto-Van der Hek zich zorgen maakt, gebruikt weer drugs. Ook houdt hij zich niet aan afspraken, is hij soms druk en verward. Dat laatste heeft De Koning vanochtend ook al gemerkt. Die ochtend, in de tuin, was deze patiënt ook al warrig. Het ene moment vertelde hij enthousiast over de Ajax-wedstrijd die hij straks gaat kijken. Het andere moment was hij gefrustreerd en greep hij in zijn kruis.

Om te voorkomen dat de patiënt echt een terugval gaat krijgen, mag hij voorlopig niet alleen naar buiten. Ook wil De Koning onderzoeken hoeveel drugs er precies in zijn urine zit. 'En kijk goed naar zijn signalen. Als het niet goed gaat, neem contact op.'

Normaliter mag een instelling zoals de Thuiskomst – die formeel geen gesloten instelling is – bewoners niet opsluiten. Maar omdat hier mensen wonen die erg kwetsbaar zijn en met wie het soms flink mis kan gaan, doen de medewerkers het wel. De voordeur is op slot, en de bewoners mogen alleen naar buiten met toestemming. 'Daar hebben we afspraken met hen en hun mentoren over gemaakt', zegt De Koning. 'Eén bewoner zei dat hij daar problemen mee heeft, maar via een zorgmachtiging heeft de rechter ons toestemming gegeven om dat toch te doen.'

Want, is de gedachte, als iemand bijvoorbeeld weer meer drugs gaat gebruiken, is de kans op een psychose en een terugval groter. 'Dat willen we voor zijn.' En gaat het wel mis, vervolgt De Koning, 'dan staat er voor de bewoners altijd een logeerbed klaar in een van de Arkin-klinieken. Dat noemen we dan geen spoedopname, maar een logeerweekje om bij te komen.'

Wennen

Op deze manier hoopt ze het ggz-systeem minder star te maken. Het klinkt misschien als een simpele oplossing. Alleen is het dat niet. Twee jaar lang zijn Arkin en HVO-Querido bezig geweest met de voorbereidingen. Niet alleen gaat achter de Thuiskomst een ingewikkelde wereld schuil van financieringsstromen en regelingen, ook moest het vertrouwen groeien tussen de ggz-instelling en de organisatie die onder meer gespecialiseerd is in beschermd wonen en daklozenopvang.

De bewoners van de Thuiskomst zijn 'zware gevallen', en niet de doelgroep met wie HVO-Querido normaliter te maken heeft. Zo hebben de medewerkers van HVO-Querido geen alarmknoppen om beveiligers te roepen, en draaien ze de slaapkamerdeuren van de bewoners niet op slot, vertelt teammanager Ramilda Pools. 'We moeten erop vertrouwen dat onze maatschappelijk werkers meteen hulp krijgen van Arkin als een bewoner bijvoorbeeld agressief wordt, of snel achteruitgaat. In het verleden is de samenwerking met ketenpartners niet altijd goed gegaan, dus dat is iets wat moest groeien.'

En er was nog iets waar medewerkers van HVO-Querido even aan moesten wennen: de zorg voor de bewoners is soms erg intensief. Zo waren ze wel gewend om tegen bewoners te zeggen dat ze moesten gaan douchen, maar niet om er naast te gaan staan om te controleren of ze het ook wel deden. Pools: 'Eén bewoner moet bovendien ook geholpen worden met douchen.'

Cadeautje

‘Nee, je krijgt nu geen cola’, zegt Augustin. De verzorgende staat inmiddels in de keuken, en voert een gesprek dat ze tien minuten geleden ook al twee keer heeft gevoerd. ‘Mag ik nu geen cola?’, vraagt de bewoner haar nog een keer. ‘Nee, bij het avondeten mag je cola, nu mag je water, thee of koffie.’

Ook Augustin moest even wennen toen ze hier in april begon te werken. Zo doet ze inmiddels de keuken ’s nachts op slot. Want een van de bewoners, Leon, heeft een dwangmatige drang naar krentenbollen. ‘Hij pakt ze zelfs van je bord. Dat geldt ook voor flesjes fruitsap. Als je niet uitkijkt, drinkt hij je flesje leeg.’

Terwijl Augustin het cola-gesprek voert met een andere bewoner, zit Leon op de bank samen met Ellen. Ze kijken naar muziekvideo’s van country-artiesten. Leons favoriete muziek. Al zegt Ellen al snel: ‘Ik hou meer van André Hazes.’

Even daarvoor heeft Ellen een flesje vitaminesap gekregen. Als beloning, omdat ze het heeft aangedurfd om naar de zorgboerderij te gaan. Soms krijgen bewoners betaald voor hun werk op de zorgboerderij. Maar Ellen krijgt in principe niks. De acht euro die ze vandaag verdiende, was een uitzondering. ‘Waarom weet ik niet, want ik deed niks’, zegt Ellen.

Dat Ellen niks kreeg, zegt Augustin, ‘vond ze eigenlijk niet helemaal eerlijk’. Daarom staat in de kast een mand cadeautjes voor haar klaar. Elke keer dat ze naar de zorgboerderij is geweest, mag ze er één uitzoeken. Ditmaal heeft Ellen een flesje vitaminesap uitgekozen. Maar als Augustin even niet oplet, heeft Leon hem al in zijn hand. En is het flesje halfleeg. ‘Nee, Ellen, je moet je flesjes niet delen.’

De namen van de bewoners zijn gefingeerd op verzoek van henzelf of van hun mentoren/familieleden. Om die reden staan deze bewoners ook niet herkenbaar op de foto’s.